

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Львів, 24 травня 2024 р.

Львів – 2024

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 25 квітня 2024 року, протокол № 5.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор;
Діденко Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор.

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 травня 2024 р., м. Львів).
Львів, 2024. 244 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.**;
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;
кандидат психологічних наук, доцент **Яремко Р. Я.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються психологічні особливості професійної діяльності фахівців ризиконебезпечних професій в умовах війни; психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійно-екстремальної діяльності; сучасний стан і перспективи психологічної реабілітації особистості в умовах воєнного стану; міждисциплінарні гуманітарні аспекти підготовки та діяльності особистості в екстремальних умовах.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2024
© Автори, 2024

<i>Костянтин Треф'як</i> Стресостійкість як необхідна професійна як властивість психологів-психотерапевтів	74
<i>Христина Навитка</i> Менторство та наставництво як стратегії формування навичок міжсуб'єктної взаємодії у майбутніх соціальних працівників	77
<i>Катерина Ханяк</i> Вплив емоційної стійкості на трудову мотивацію	80
<i>Андрій Варваров</i> Аналіз методів розвитку професійної мотивації пожежних-рятувальників	83

Розділ 3

Сучасний стан і перспективи психологічної реабілітації особистості в умовах воєнного стану

<i>Monika Alamdar-Niemann</i> Gender-Sensitive Methods of Empowerment in Crisis Situations	86
<i>Євген Потанчук, Наталія Потанчук, Дарія Карпова</i> Відновлення та збереження психічного здоров'я комбатантів як психологічна проблема	89
<i>Зоряна Кісіль</i> До питання аналізу птср та його впливу на особистість на фоні повномасштабної війни в країні	93
<i>Роксолана Сірко, Володимир Слободяник</i> Психологічні особливості людей, які перебували у полоні	95
<i>Ліна Перелигіна, Юлія Шевелева</i> До питання психічного здоров'я майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби	98
<i>Олексій Косолапов, Валентин Кердивар</i> Психологічна підтримка дітей, батьки яких перебувають у полоні	100
<i>Микола Фомич, Людмила Мохнар</i> Особливості надання екстреної психологічної допомоги постраждалим в умовах війни (на прикладі роботи психологів ДСНС у м. Кременчук та м. Умань)	104

2. Онацький Є. Д. Українська мала енциклопедія: у 8 т., 16 кн. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1963. Т. 6, кн. XI: Літери Пере – По. С. 1425.
3. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2022. 159 с.
4. Хміляр О. Психологія життя військовослужбовця після полону. Психологія особистості. Габітус. Вип. 38. 2022. С. 128–135.
5. Ширококов М. Теоретичні та прикладні аспекти психології військового полону. Харків. Нац. ун-т. Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба. Харків, 2020. 475 с.

УДК 378.016:159.9-057.86

Ліна Перелигіна, м. Харків
Юлія Шевелєва, м. Львів

ДО ПИТАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

В умовах сьогодення, де збільшується кількість надзвичайних ситуацій як соціально-політичного, так і природного характеру, особливої ваги набувають питання збереження психічного здоров'я працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає здоров'я як стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів, а психічне здоров'я розглядається не лише як відсутність психічного розладу, а як стан благополуччя, при якому кожна людина може реалізувати свій власний потенціал, впоратися з життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти. ВООЗ виділяються також критерії психічного здоров'я, до яких відносяться: усвідомлення своєї ідентичності; критичність до себе; відповідність психічних реакцій соціальним ситуаціям; здатність керувати, планувати та змінювати свою поведінку в залежності від життєвих ситуацій [2].

У словнику практичного психолога С.Ю.Головіна психічне здоров'я розглядається як «стан душевного благополуччя, який характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватну умовам дійсності регуляцію поведінки та діяльності». До основних критеріїв психічного здоров'я він відносить: відповідність характеру

реакцій до зовнішніх подразників, адекватний віку рівень зрілості, адаптивність в мікросоціальних відносинах, здатність самокерувати поведінкою, розумне планування життєвих цілей та активність у їх досягненні.

У науковій літературі немає однозначного трактування досліджуваного феномену, тобто, вживаються поняття як психічного здоров'я (С.Максименко, О.Чабан), так і психологічного здоров'я (С.Максименко), професійного здоров'я (В.Пономаренко), психічного, соціального та особистісного здоров'я (М.Савчин) особистості [3; 4; 7].

У сучасній науці розмежовують поняття психічного та психологічного здоров'я особистості. Дослідники трактують психологічне здоров'я як те, яке стосується особистості в цілому, її інтересу до життя, свободі та волевиявленню, тобто враховує ціннісний аспект, а психічне здоров'я відповідає за сферу особливостей психічних процесів та індивідуальних властивостей людини [4; 6].

Існують дослідження, у яких виділяється поняття «професійне здоров'я». Науковці трактують цей феномен як функціональний стан організму людини, який характеризує її здатність до певної професійної діяльності та стійкість до негативних факторів цієї діяльності. Професійне здоров'я визначається також як: «збереження цілісної особистості в професії впродовж всього життя» або ж «здатність зберігати та активізувати регулятивні механізми, які забезпечують працездатність, ефективність та розвиток особистості» [6].

Дослідниками встановлені також фактори, критерії та рівні психічного здоров'я особистості (Л.Козак, Г.Ложкін, М.Мушкевич, Р.Сірко), впливу професійно-екстремальної діяльності на психічне здоров'я військовослужбовців (Є.Потапчук), психологічне здоров'я рятувальників (Н.Світлична), професійне здоров'я правоохоронців (К.Кудар).

Розглядаються критерії психічного здоров'я. Так, С.Білоцерківська наводить наступні критерії психічного здоров'я: усвідомлення ідентичності свого «Я», сталість переживань в однотипних ситуаціях; адекватність реакцій до впливу навколишніх факторів; здатність до саморегуляції та самоконтролю; здатність планувати власну життєдіяльність; здатність змінювати поведінку відповідно до обставин [1]. К.Роджерс виділяє інші ознаки психічно здорової особистості: відкритість переживанням, екзистенційний спосіб життя, органічна довіра, емпірична свобода, креативність [5].

Поряд із значною теоретичною розробленістю зазначеної проблеми, існує певний дефіцит наукової інформації щодо психічного здоров'я

саме майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби, які будуть виконувати професійну діяльність в особливих та екстремальних умовах: практично не вивчалися психологічні механізми та професійні чинники формування, недостатньо розкриті психокорекційні засоби його відновлення після виконання ризиконебезпечних завдань. Крім того, потребують удосконалення методи діагностики рівня психічного здоров'я в умовах професійного відбору, програми його профілактики в освітніх закладах зі специфічними умовами навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білозерська С. І. Психічне здоров'я як основа психологічного благополуччя особистості. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів, 2018. С. 56–59.
2. The Copenhagen Declaration on Health Policy, 1994. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/349874>.
3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Репік І. А. Основи здоров'я: Підручник для 5-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Алатон, 2005. 176 с.
4. Психічне здоров'я особистості: підручник для вищих навчальних закладів / С. Д. Максименко, Я. В. Руденко, А. М. Кушнерьова, В. М. Невмержицький. Київ: «Видавництво Людмила», 2021. 438 с.
5. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Houghton Mifflin, 1995. 420 p.
6. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
7. Савчин М. В. Здатності особистості: монографія. К.: Академвидав. 2016. 288 с.

УДК 159.98+355.415.8

Олексій Косолапов, м. Харків
Валентин Кердивар, м. Харків

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ, БАТЬКИ ЯКИХ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПОЛОНІ

Психологічний супровід дітей, чії батьки перебувають у полоні, є невід'ємною складовою важливого процесу адаптації та підтримки. Ці діти зазнають надзвичайного стресу й емоційного навантаження, що може впливати на їхнє психічне й емоційне благополуччя.

Пастухов Павло Васильович – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії пожежної безпеки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук

Перелигіна Ліна Анатоліївна – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, доктор біологічних наук, професор

Петринич Олена Григорівна – аспірантка кафедри психології Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом

Пилипенко Лілія Віталіївна – викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Потапчук Євген Михайлович – професор кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету, доктор психологічних наук, професор

Потапчук Наталія Дмитрівна – провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор

Романишин Андрій Миколайович – начальник науково-дослідного відділу Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних сил України, кандидат педагогічних наук, доцент, полковник

Руденко Лариса Анатоліївна – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор

Салата Олександр Сергійович – провідний фахівець відділу психологічного забезпечення підрозділів ОРС ЦЗ, кандидат психологічних наук

Семенцова Дарина Віталіївна – магістр психології

Сичевський Анатолій Станіславович – начальник відділу психологічного забезпечення підрозділів ОРС ЦЗ, кандидат психологічних наук

Сірко Роксолана Іванівна – начальник кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального

Фітьо Анжела Богданівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Фомич Микола Володимирович – начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького НУЦЗ України, кандидат психологічних наук, доцент

Ханяк Катерина Володимирівна – аспірантка кафедри психології Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом

Цюприк Андрій Ярославович – завідувач кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, доцент

Чередниченко Тетяна Володимирівна – старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Шевелєва Юлія Андріївна – аспірантка Національного університету цивільного захисту України

Шевцова Світлана Валеріївна – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Шмега Максим Петрович – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Яремко Роман Ярославович – викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, доцент

Наукове видання

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

Літературне редагування, верстка – С. М. Вдович

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності